

βιβλίο

Η κυρία Πανικού

Ως συνεπέστατος μεταμοντέρνος συγγραφέας, ο Μισέλ Φάις δεν χωρά στους κανόνες των συμβατικών ειδών αλλά κινείται διαρκώς σε όλη τη σταδιοδρομία του μεταξύ πολλών λογοτεχνικών ειδών. Αρνούμενος να καταγράψει την πραγματικότητα, αντιστέκεται στον ηθογραφικό ρεαλισμό που διέπει την ελλαδική γραφή και τέχνη

ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ νουβέλα του Μισέλ Φάις ένας άντρας και μια γυναίκα συνευρίσκονται ψυχαναλυτικά, ανακριτικά, ερωτικά ή διαφορετικά σε κάποιο ασυμφωνημένο Γκρι Στούντιο. Οι κοινωνικές και οικονομικές ταυτότητες των δύο συνομιλητών παραμένουν απροσδιόριστες. Χρονικά και σκηνικά συμφραζόμενα απουσιάζουν. Δεν υπάρχει πλοκή, μόνο μια στατική κατάσταση. Όλα εκτυλίσσονται στη γλώσσα, καθώς στη διάρκεια μιας και μόνης παραγράφου 118 σελίδων εξουσιαστικής και εξουσιαζομένη ανταλλάσσουν καταγιστικά κάπου τριάντα κοφτές ερωτήσεις και χειμαρρώδεις απαντήσεις.

Η ορμόνη του άγχους

Οιστριλατούμενη από την κορτιζόλη, την ορμόνη του άγχους που δημιουργεί τρόμο, η Lady Cortisol, η Κυρία Πανικού, μια σύγχρονη νευρωτική Χαλιμά, απαντά στην ανάκριση που την έχει καλέσει σε απολογία διατρέχοντας τις δυνατότητες που έχει η νεωτερική ταυτότητα να αντισταθεί στην κανονικότητα. Η πρωίδα αμφισβητεί τι θα πει να είναι κανείς κανονικός, φυσιολογικός, προσωπικός, προσαρμοσμένος, ακόμα και το τι θα πει να είναι κανείς σε θέση να δώσει εξηγήσεις. Αμφισβητεί κάθε κοινωνική υπόσταση και ετερονομία του εαυτού της. Σκοπός της δεν είναι να βρει ποια είναι, αλλά να αντισταθεί σε όσους προσπαθούν να την προσδιορίσουν και να την αποικήσουν, να μην υποκύψει στην υποκειμενικότητα.

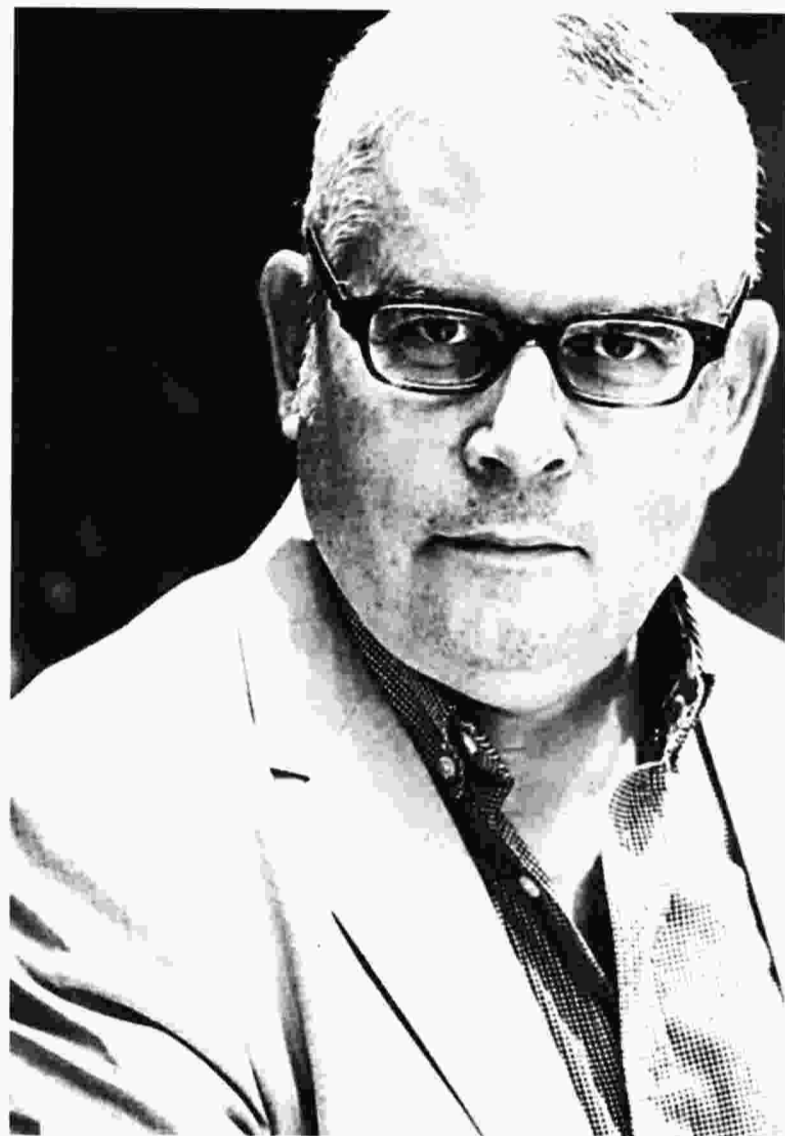
Η πρόσληψη του βιβλίου υπήρξε ανεπιφύλακτα θετική, καθώς οι κριτικοί μίλησαν για υπαρξιακό θρίλερ, οντολογική φάρσα, αυτοαναιρούμενη αφήγηση και παραληρηματική ενδοσκοπήση.

Παίρνοντας αφορμή από το γεγονός ότι πολλοί αναφέρθηκαν και σε έντονα θεατρικά στοιχεία, θα ήθελα να προσεγγίσω τη νουβέλα από μια συγκριτική θεα-

τρολογική σκοπιά και να την τοποθετήσω σε διεθνή πλαίσια. Ως συνεπέστατος μεταμοντέρνος συγγραφέας, ο Φάις δεν χωρά στους κανόνες των συμβατικών ειδών αλλά κινείται διαρκώς σε όλη τη σταδιοδρομία του μεταξύ νουβέλας, μυθιστορήματος, θεάτρου, βιογραφίας, σεναρίου, μελέτης, φωτογραφίας και άλλων κατηγοριών, παράγοντας συναρπαστικά υβριδικά έργα. Τα έργα αυτά είναι πάντα θεμελιωδώς αντιμμητικά, διότι δεν περιορίζονται στην καταγραφή μιας υποτιθέμενης πραγματικότητας κι έτσι αντιστέκονται στον ηθογραφικό ρεαλισμό που διέπει την ελλαδική γραφή και τέχνη. Με βάση τους μονολόγους που συνήθως τα διατρέχουν μπορούν να ενταχθούν στη μακρά και σημαντική παράδοση που αποκαλείται «θεατρική αντι-θεατρικότητα».

Η παράδοση αυτή έχει καταβολές στον «δραματικό μονόλογο» των Βικτωριανών ποιητών Τέννyson/Μπράουνινγκ, αρχίζει με κάποιους τολμηρούς Συμβολιστές του θεατρικού στερεώματος Στρίντμπεργκ/Μαίτερλινκ/Χόφμανσταλ/Λιούις, συνεχίζεται στο «θέατρο του παραλόγου» των Μπέκετ/Χάντκε και φτάνει ως τις φεμινιστικές μέρες μας, πάντα παράλληλα με οπερατικά μονοδράματα, από το Erwartung του Αρνολντ Σάινμπεργκ ως την Αιμιλία της Κάια Σααριάχο. Η τάση αυτή έχει αποκλειστεί και «θέατρο του ενός» επειδή συχνά λειτουργεί όπως οι μονόλογοι πρώων του Κάφκα και της Γουλφ, ή όπως αυτό που ο Φάις ονομάζει «η σπασμένη, θρυμματισμένη, ατονική μελωδία του καθενός, του κανενός» (σ. 50).

Θεωρείται «αντι-θεατρική» επειδή απορρίπτει όλες τις θεατρικές συμβάσεις. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για υπεράσπιση της θεατρικότητας, δηλαδή της ίδιας της ουσίας του θεάτρου, την οποία οι ρεαλιστικές συμβάσεις του αλλοιώνουν. Η αντιθεατρική τάση απορρίπτει το νατουραλιστικό (Ιψεν/Χάουπμαν) αλλά και το πολιτικό (Μπρεχτ/Βάις) γράψιμο για να κάνει ένα θέατρο υπαρξιακό και στατικό, θέατρο λέξεων και καταθλιψεων, του νου και του σπασμού, που δεν χρειάζεται το σανίδι αλλά μπορεί να (συν)τελεσθεί

Ο Μισέλ Φάις φωτογραφημένος από τον Χάρη Παπαδημητράκοπουλο. Ένας πληθωρικός συγγραφέας που κινείται μεταξύ του μυθιστορήματος, της νουβέλας, του θεάτρου, διακρίνεται λόγω ακριβώς αυτής του της πληθωρικότητας

οπουδήποτε. Εστιάζεται σε καθαρά εσωτερική δράση και προορίζεται για ιδιωτική ανάγνωση παρά για δημόσια παράσταση, όπως το αποκαλούμενο στα αγγλικά closet drama.

Στήνοντας δρώμενα

Η οπτική γωνία που προτείνω με αφορμή τη δομή του καινούργιου του βιβλίου μας επιτρέπει να δούμε τον Φάις ως πεζογράφο αλλά και ως συγγραφέα δραματικών αντιθεατρικών (δηλαδή αντι-μμητικών) έργων που εκτυλίσσονται σε κλειστούς νοητικούς/ψυχολογικούς χώρους, όπου συντελείται ένα προσωπικό και γλωσσικό δράμα, το δράμα της θεατρικότητας της ατομικής ταυτότητας ή του εαυτού ως μάσκας. Στην ιδιωτική αυτή σκηνή διάφορα άτομα προβάρουν Πιραντελλικές, Μπατλερικές και άλλες ταυτότητες.

Κοιτάζοντας τη δουλειά του Φάις με Μοντερνιστικά κριτήρια εστιάζομαστε στην υπαρξιακή της διάσταση, ενώ κοιτάζοντας την με Μεταμοντέρνα παρατηρούμε την ειδολογική της διάσταση, δηλαδή το συγκεκριμένο λογοτεχνικό

είδος, και μπορούμε να την εντάξουμε σε μια πολύ ενδιαφέρουσα θεατρική παράδοση των τελευταίων εκατόν πενήντα περίπου ετών, η οποία κινείται ανήσυχα στο μεταίχμιο επάλληλων τεχνών.

Ακριβώς επειδή ο Φάις είναι βαθύτατα θεατρικός, δεν τον ελκύει η πεζογραφική πλοκή. Ταυτόχρονα, επειδή είναι μετα-συμβολιστικά πρωτοποριακός, δεν τον εμπνέει η παραδοσιακή θεατρική σκηνή. Κι επειδή η δουλειά του αποτελεί μια ανεπισσώματη προβληματική πάνω στην ίδια τη θεατρικότητα του βίου και του έργου (από τον πειραματικό Συμβολισμό ως την Ανθρώπινη φωνή των Κοκτώ/Πουλένκ και τη Μαρίνα Αμπράμοβιτς), δεν αρκείται στη λογοτεχνική γραφή αλλά συνδυάζει κι άλλες (θεατρογενείς) τέχνες για να στήσει δρώμενα σε πολλούς εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους, από το υποσυνείδητο ως τον δρόμο.

Με αφορμή το εξαιρετικό αυτό βιβλίο θα έλεγα γενικεύοντας ότι αδικούμε τους καλύτερους Ελλαδίτες δημιουργούς περιορίζοντας τους στην εγχώρια λογοτεχνία αντί να τους εντάσσουμε συστηματικά στις παγκόσμιες πολιτιστικές και φιλοσοφικές συζητήσεις στις οποίες επάξια συμμετέχουν, δίνοντας πολυδιάστατο έργο.

* Ο καθηγητής Βασίλης Λαμπρόπουλος κατέχει τη Νεοελληνική Έδρα Κ. Π. Καβάφη στα Τμήματα Κλασικής και Συγκριτικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Μίσικαν

#

Μισέλ Φάις
Lady Cortisol.
Εκδόσεις Πατάκη
σελ. 128